Vilhjálmur Árnason

Siðferði, traust og fagmennska

Trúnaðarmannaráðsfundur Sameykis

Gullhamrar, 13. desember 2022

Um hvað mun ég tala?

- Siðferði
- Traust
- Fagmennsku
- Hvað felst í þessum þremur hugtökum sem oft er slegið fram og vísað til?
- Hvers vegna er mikilvægt að ræða þau í samtímanum?
- Hvaða erindi eiga þau við ykkar hóp?

Siðfræði og siðferði

- Fræðigrein og viðfangsefni
  - málfræði og málfar
  - veðurfræði og veðurfar
  - heilsufræði og heilsufar
  - sálfræði og sálarlíf
  - uppeldisfræði og uppeldi
- Ég ætla ekki að tala um siðfræði, heldur siðferði
- Hvað felst í þessu orði?

Innviðir siðferðis

- Verðmæti eða gæði
- Dygðir eða mannkostir
- Siðareglur
- Skyldur og réttindi
- Samviska og réttlætiskennd

Verðmæti

- Það sem mannvera þarfnast til að lifa og dafna (verðmætakenning Páls Skúlasonar)
  - efnisleg gæði: lifa af – koma að utan
  - menningarleg gæði: stuðla að þroska margvíslegra hæfileika
- siðferðileg gæði: verða til „á milli okkar“, í samskiptum
  - Sjálfræði, velferð, réttlæti, traust
- Það sem er eftirsótt og eftirsóknar<u>vert</u>
- Raungæði og sýndargæði: Leiða þau til hamingju?
  - Lífsgæðakapphlaupið og lífsreynslan

Dygðir

- Ríkjandi lofsverð tilhneiging í fari manns. Löstur hið gagnstæða. Manngerðin
- Helstu dygðir
  - viska
  - hugrekki
  - hófsemi
  - réttsýni
  - heiðarleiki

Siðareglur

- Óskráðar reglur. Ólíkar velsæmisreglum
- Bönn
  - standa vörð um verðmæti
  - hvað ber að láta ógert? Taumhaldsskyldur
  - lágmarksiðferði – réttlætishugsun
- Boð
  - hvetja til góðra verka, efla dygðir
  - verknaðarskyldur og kærleikshugsun

Skyldur og réttindi

- Ráðast af stöðu manns eða hlutverki og afstöðu til annarra
  - sem fjölskyldumeðlimur (stöðubundnar skyldur)
  - sem starfsmaður (stöðubundnar skyldur og réttindi; skráðar siðareglur)
  - sem ríkisborgari (borgaraleg réttindi og skyldur)
  - sem manneskja (mannréttindi)
- Tvíbent staða samviskunnar
  - Samviskusemi (dygð)
  - Samviskuástæða (hugsjón)

Tvö meginhorf við siðferði

- Siðferði sem innri eiginleikar einstaklinga og varðar þroska þeirra, hamingju og viðhorf til lífsins (lífgildi). Meginspurningar:
  - Hvernig lífi er best að lifa? (verðmæti)
  - Hvernig manneskja vil ég / er best að vera? (dygðir)
- Siðferði sem ytri leikreglur sem koma skikkan á mannleg samskipti og standa vörð um helstu verðmæti sem þar eru í húfi. Meginspurningar:
  - Hvað ber mér að gera? (siðareglur)
  - Hverjar eru skyldur mínar?
  - Hvaða leikreglur á samfélagið að halda í heiðri?

Hvað skal gera?

(Øyvind Kvalnes, „Navigasjonshjulet“. *Siðfræði og samfélagsábyrgð*)

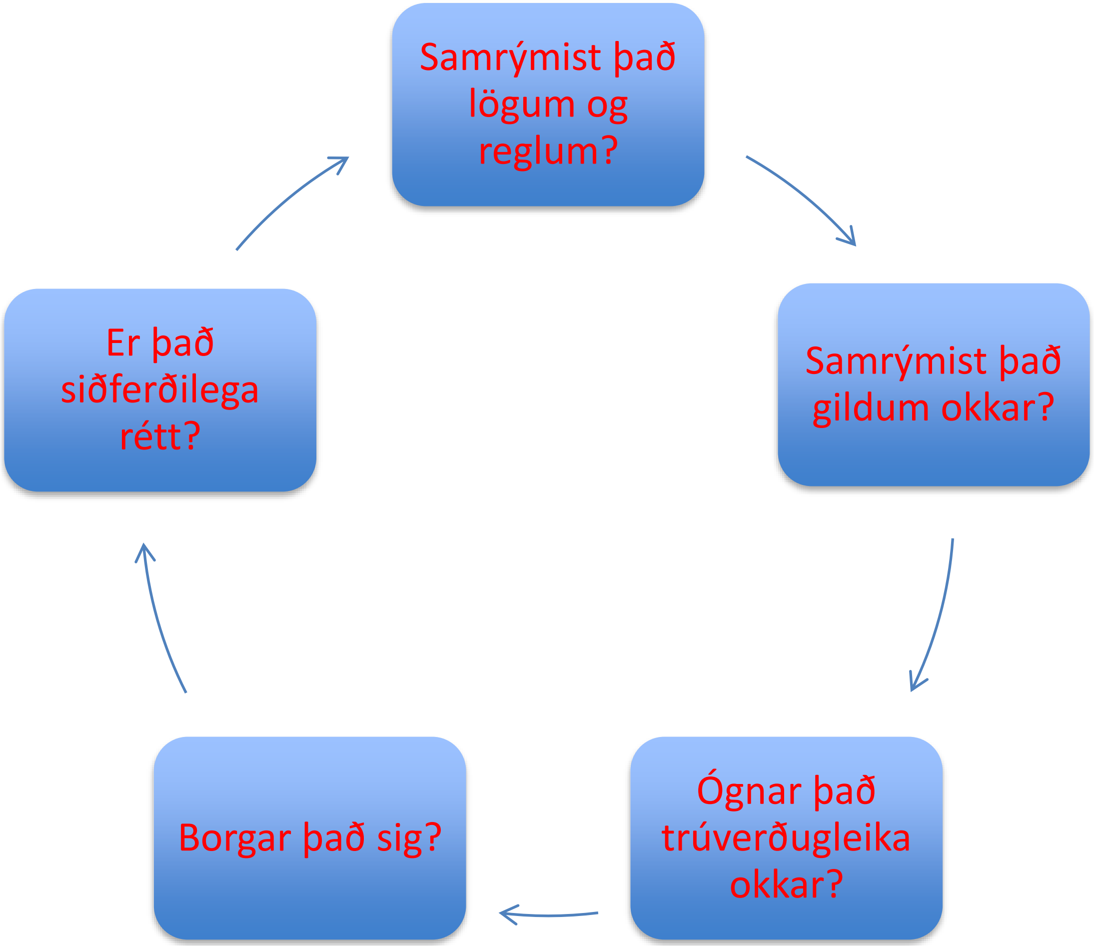

Traust

- Traust er félagslegt fyrirbæri, nátengt almenningsáliti, sem hægt er að mæla
  - Traust á stofnunum og embættum
  - Veltur á margvíslegum breytilegum þáttum og getur verið óverðskuldað eða blint
- Traust er siðferðilegt verðmæti sem hægt er að rækta og veltur á dygðum
  - Áreiðanleiki
  - Hugrekki

Trúverðugleiki

- Trúverðugleiki myndast þegar góðar ástæður eru til að treysta manni eða stofnun
- Í tilviki fólks hvílir það á mannkostum (lengi má manninn reyna)
- Í tilviki stofnana hvílir það á góðum starfsháttum og stjórnsiðum
  - Gagnsæi
  - Eftirlit
  - Fagmennska

Fagmennska

- Felur í sér góða fræðilega þekkingu
- Verklega eða tæknilega færni
- Siðferðilega dómgreind og samskiptahæfni
- Skilning á því í hvaða tilgangi þekking er notuð og færninni beitt
  - Réttnefndur fagmaður veitir viðnám þeim öflum (efnahagsleg, póltíksk) sem ganga gegn meginmarkmiðum starfsins
  - Í þessu felst þjónusta við almannaheill

Dygðir fagmannsins

- Viska
  - Hvað skiptir máli og hvernig á að ná því fram. Dómgreind
- Hugrekki
  - Standa með dómgreindinni; láta ekki undan vegna freistingar, ótta, umbunar eða þóknunar „Rotvarnarefni“ sálarinnar
- Hófsemi
  - Fara ekki offari í málflutningi eða aðgerðum
- Réttsýni
  - Auðsýna sanngirni og virðingu fyrir fólki, lögum og siðareglum

Alúð

- Oft sett fram sem lykilatriði í fagmennsku
- Að sinna starfi sínu af alúð
- Felur í sér samviskusemi, rækja þær skyldur og skuldbindingar sem starfinu fylgja. Hlutlægir mælikvarðar, verkferlar
- Felur líka í sér að vinna starf sitt alúðlega, þ.e. koma vingjarnlega eða hlýlega fram við samstarfsfólk og þjónustuþega
  - Virðing er ekki tryggð með því að „bæta verkferla“

Almannaþjónusta

- Að vinna verk sín vel er jafnframt þjónusta við almenning og samfélag
- Týnist í hugtakinu „opinber starfsmaður“
- Rækta þarf þá sjálfsmynd að mikilvægt sé að vinna störf í almannaþágu
- Felur í sér sýn á störf sem framlag borgara sem rækta saman almannagæði, en ekki bara einstaklinga á markaðstorgi neyslunnar.

Takk fyrir!

vilhjarn@hi.is